

TOMAS KAČĖRAUSKAS

Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Lietuva
Vilnius Gediminas Technical University, Lithuania

AR ALGIS MICKŪNAS – LAIMINGIAUSIAS FILOSOFAS?¹

Is Algis Mickūnas the Happiest Philosopher?

SUMMARY

The article deals with the sources and principles of the famous Lithuanian philosopher Algis Mickūnas in emigration. The philosophy of Mickūnas covers the attitudes of phenomenology, Zen Buddhism, and intercultural studies. Mickūnas is characterized by a practical (ethical) approach, dialogical attitude, and attractive speaking instead of theoretical philosophizing. The characteristic of his speaking is that it is easy to listen to because of the anecdotes and stories, but difficult to understand because of the philosophical content behind them. According to his own words, he is “dancing” with the theories. The paper examines the five happiness principles of Algis Mickūnas, comparing them with the principles of Aristotle and Epicurus. These are 1) sharing and participation, 2) openness to the world, “floating” in it, 3) movement of ourselves and movement of others, 4) “drive” by enjoying life, 5) struggle while living life – reasoning afterward. The sources of these principles are discussed. The method of “boring” is used to comment on five quotations from two books.

SANTRAUKA

Straipsnyje aptariami žymaus lietuvių išeivio Algio Mickūno filosofijos šaltiniai ir principai. Mickūno filosofijoje susipina fenomenologijos, dzenbudizmo, tarpkultūrinių tyrimų nuostatos. Mickūnui būdinga praktinė (etinė) prieiga, dialoginė nuostata ir patrauklus kalbėjimas vietoj teorinio filosofavimo. Jo kalbėjimui būdinga tai, kad jo lengva klausytis dėl anekdotų ir pasakojimų, bet sunku suprasti, nes už jų slėpi filosofinis turinys. Jo paties teigimu, jis „šokdina“ teorijas. Straipsnyje nagrinėjami Mickūno penki laimės principai lyginant juos su Aristotelio ir Epikūro principais. Tai (1) dalijimasis ir dalyvavimas; (2) atvirumas pasauliui, „plūduriavimas“ jame; (3) judėjimas ir išjudinimas; (4) šėlas džiaugiantis gyvenimu; (5) kova gyvenant gyvenimą – samprotavimai paskui. Aptariami šių principų šaltiniai. Pasitelkiamas „gręžinio“ metodas komentuojant penkias citas iš dviejų knygų.

RAKTAŽODŽIAI: dalijimasis, dalyvavimas, atvirumas, šėlas, kova.

KEY WORDS: sharing, participation, openness, “drive”, struggle.

IVADAS

Algio Mickūno filosofijai būdingi keli dalykai. Pirma, jis – kalbantis filosofas, t. y. sokratiško sukirpimo. Jis geba prakalbinti praevius (plačiaja prasme, taip pat studentus) ne tik sudomindamas filosofiniais klausimais, bet ir skleisdamas savo santaiką su pasauliu. Tam padeda jo anekdotai, istorijos ar net pasakos, už kurių visada slypi filosofinė mintis. Antra, jis – keliaujantis filosofas, siekiantis būti atviras aplinkai. Taip Mickūno filosofijoje susipina fenomenologijos, dzenbudizmo, tarpkultūrinių tyrimų nuostatos. Trečia, jam būdinga praktinė (etinė) prieiga ir dialoginė nuostata vietoj teorinio filosofavimo. Jo paties teigimu, jis „šokdina“ teorijas.

Šiame straipsnyje panagrinėsiu Mickūno nuostatas siedamas jas su laimės klausimu. Drauge apeliuosiu į Aristotelį, Epikūrą ir kitus, plačiau pasvarstysiu filosofijos ir laimės sąsajas. Mickūnas čia – turbūt geriausias pavyzdys dėl minėtų jo filosofijos bruožų.

Knygoje *Nikomacho etika* Aristotelis (1990) apibrėžia laimę kaip ilgalaikį ma-

lonumą, sietiną su (1) išmintinga ir (2) dora veikla bei (3) patenkintais gyvybiniais poreikiais. Epikūras (2000) primena, kad prie laimės prisideda (4) tikri draugai. Be to, (5) beprasmiška bijoti mirties, nes kol mes gyvi, jos nėra, o kai ji ateis, mūsų nebebus. Galima kalbėti apie dar vieną laimės aspektą – (6) kūrybingą veiklą (Kačerauskas 2017).

Čia kyla klausimai. Ar filosofija – laimės mokymas? Ar filosofavimas teikia laimę? Ar samprotavimai apskritai gali teikti laimę? Ar filosofinė veikla – vien samprotavimai?

Turėdamas šiuos klausimus omenyje pasitelksiu Mickūno pavyzdį. Nesiekdamas aprašyti jo veiklos ir tekstų² visumos, pritaikysiu „gręžinio“ metodą. Kitaip tariant, pasitelksiu penkias citatas iš dviejų jo knygų ir pateiksiu jų komentarus. Sugrupavęs į dvi ir tris, citatas panagrinėsiu dviejuose skyriuose. Galiausiai aptarsiu Mickūno laimės principus, palyginsiu juos su Aristotelio bei Epikūro principais ir trumpai apžvelgsiu jų šaltinius.

DALIJIMASIS ATSIVERIANČIU PASAULIU

Pirmiausia pateiksiu citatą iš dialogo knygos, kurioje mes su Mickūnu pateikiame vienas kitam po penkiasdešimt klausimų apie komunikaciją.

Kyla audra kalnuose, ir man reikia pastogės. Prieinu prie rąstų trobelės, kurioje nieko nėra. Čia yra židinyš, o lauke – malkų stirta. Užkuriu ugnį, džiaugiuosi patogumais trobelėje, esu malkų, kuriomis kitas *pasidalijo* su manimi, *dalyvis* ir prieš išvykdamas prirenku didesnę malkų stirtą, kad būtų *pasidalyta* su kitu, taip jį su-

rinkdamas, kaip jis yra surinkęs mane. Dauguma daiktų, su kuriais susiduriame, priklauso mūsų sambūvio arba *Mitsein* sampratai. Kitas yra duonoje, kurią perku, plaktuke, kurį naudoju, arba pusryčiuose, kuriuos jis ruošia restorane (Kačerauskas ir Mickūnas 2021: 110–111).

Ši citata yra iš 33 klausimo, kuriame paprasčiau Algį pakalbėti apie Martino Heideggerio sąvoką *Mitteilung*. Žinodamas apie jo vokiečių kalbos žinias, apie jo kaip vertėjo iš vokiečių kalbos patirtį,

apie jo buvimą Freiburge ir net susitikimą su Heideggeriu, paprasčiau jį pasidalinti savo žiniomis apie sąvoką, kurią mes, vertėjai, versdami žodžiu „komunikacija“ nuskurdinome³. Algis nekritikuoja vertimo, jis netgi nemini žodžio „komunikacija“. Nemini ir vokiško originalo *Mitteilung*. Vietoj to vartoja lietuvišką žodį „pasidalinti“. Tarsi neišgirdęs mano klausimo jis pasakoja pasidalijimo istoriją tuo pataikydamas it pirštu į akį. Vokiškas daiktavardis „Teil“ reiškia dalį, o veiksmazodis „teilen“ – dalinti. Kaip ir lietuvių kalboje, šis žodis apima ir dalyvavimo (*Teilnahme, nehmen Teil*) semantinį lauką, kuris siekia Platono *methexis*, dalyvavimą dieviškoje kūryboje. Vokiškas „mit“ yra tiek prielinksnis, tiek priešdėlis. Pirmuoju atveju jis verčiamas „drauge“, „su“, antruoju („mitteilen“) – su sangražine dalelyte („dalintis“). Tačiau čia Algis nesileidžia į lingvistinius išvedžiojimus, nors kai kur etimologiniai aiškinimai, siekiant prisikasti prie žodžio ištakų, jam nesvetimi – prie to veda ir jo filosofinės nuostatos. Vis dėlto čia Algis elgiasi kitaip – pateikia dalijimosi istoriją. Maža to, jo aprašyme gausu tikroviškų detalių (audra kalnuose, malkų stirta, židyns trobelėje), taigi tikėtina, kad Algis dalijasi asmenine dalijimosi patirtimi.

Algis teigia ne tik tai, kad išgyventi neįmanoma be kito, kuris man surenka malkas, kad šildydamasis galėčiau išlaukti audrą kalnuose, bet ir tai, kad mus supantys daiktai (surinktos malkos) byloja apie kitus. Čia Algis nevartoja skambaus žodžio „pasaulis“ (jis – kitoje citatoje), bet tie daiktai, kuriuos mes sutinkame ir kuriais dalijamės, ir sudaro mūsų ir mums bylojančią aplinką, kuri kupina kai ką daugiau nurodančių ženklų, kaip antai audra, verčianti mus ieš-

koti prieglobsčio kitų padarytuose daiktuose (trobelėje), kurie dabar tampa mano. Drauge naudodamasis mane supančiais daiktais, kad išgyvenčiau ar tiesiog pasidžiaugčiau (riba tarp to nykstamai maža), surenku kitą, kurio pėdsakus aptinku aukštai kalnuose. Tai, kad šis surinkimo (drauge istorijos sukūrimo) veiksmas vyksta aukštai kalnuose, nėra atsitiktinumai.

Kalnai nurodo tai, kas nekasdieniška, kas išsikiša aukštyn, ką turime įveikti, o drauge – save. Vis dėlto čia bylojančio kito vaidmuo nepamainomas. Taigi *Mitteilung*, dalijimasis nusako kai ką daugiau nei kliše tapusi komunikacija, kuri, beje, irgi išlukštentina nurodant lotyniškas „com“ (su, drauge) ir „communis“ (bendrystė) ištakas. Čia kalbama apie etinį komunikacijos turinį (dalintis, kad džiaugčiausi), kuris teisėtai slypi skirtinguose (nebendramačiuose, taigi nesidalintuose) komunikacijos diskursuose⁴. Drauge čia kalbame apie nuostatą savo daiktų visumos, kurią kuriame drauge su kitais, atžvilgiu. Fenomenologinis „sugrįžimas prie daiktų“⁵ čia reiškia ne tik dėmesį mūsų aplinkai, bet ir dalijimosi bei surinkimo nuostatą vietoj filosofinio sklandymo abstrakcijų padebesiuose.

Kita citata – iš knygos *Kūrybos komunikacija*, kuri „surinkta“ iš Algio dvejų metų paskaitų programos „Kūrybos visuomenės komunikacija“ magistrantams Vilniaus Gedimino technikos universitete.

Kaune yra viešbutis „Metropolis“, senas trantas, statytas gal prieš trisdešimt metų. Gyvendamas ten kas rytą nulipdavau į kavinę. Tokia panelė visuomet priešokdavo prie manęs: „Profesoriau, gal kavutės?“ Taigi sėdėdavau ten ir maukdavau kavutę. Kartą nulipu, o jos nėra. Vis tiek atsėdu, saulutė vos pradėjusi tekėti, tirš-

tas rūkas. Galiausiai ji atleikia „Oi, atleiskite, jūs taip nuobodžiaujat, čia mano kaltė.“ Pasisodinu ją šalia ir sakau: „Žiūrėk, ar matei kada tokį stebuklą? Rūkas. Saulutės spindulėlis. Rūkas susitelkia į vandens lašelį ant lapo, kuris nuo svorio palinksta. Vėjelis pajudina lapą. Lašas sprogtas. Daugybė spinduliukų. Čia taip žavu. Pasaulis žavus. Leiskime jam pasirodyti.“ Čia yra džen, bet dėl to turėjau numirti ir vėl atgimti visai kita būtybe (Mickūnas ir Kačerauskas 2020: 131).

Citatoje susiduriame su seno ir jauno kontrastu. Tai signalizuoja jau pirmas sakiny, kuriame minimas „senas transtas“. Tiesą sakant, čia įsivėlęs riktas – viešbučiui „Metropolis“ ne trisdešimt, kaip nurodyta, bet arti šimto metų, tai vienas iš Kauno modernizmo pastatų, kurie suformavo miesto, tarpukariu reprezentavusio visą šalį, veidą. Beje, lotyniškas žodis „metropolis“, atėjęs iš graikų kalbos, reiškia būtent sostinę, krašto pagrindinį miestą. Dabar šis Kauno įvardijimas atrodo pasenęs, o viešbutis – nostalgiška nuoroda į prarastą miesto vaidmenį. Tiesa, miesto modernizmas nepasenęs nepaisant žodžio „modernus“, siekiančio vėlyvąją antiką, painiavos⁶. Priešingai, Kaunas siekia pasitelkti šimto metų senumo architektūrą kurdamas savo naują įvaizdį.

Vis dėlto šis pasažas – ne apie miestą ir ne apie modernizmo architektūrą. Veikia apie tai, ko miestas nesugeba užgožti, – apie tekančią saulę ir rūką, kuris „susitelkęs“ į vandens lašelį ant lapo. Šis nulinksta, o lašelį sprogtas pažerdamas spindulius. Tai toli gražu ne urbanistinis vaizdas, kuris iškyla ne dėl miesto, bet nepaisant jo. Kita šio pasakojimo plotmė: senas filosofas moko jauną padavėją. Čia galima prisiminti panelę pardavėją iš

kito filosofinio kūrinio *Daiktas ir menas* (Šliogeris 2017). Kitaip nei Šliogerio padavėjas, kuriai neprieinamas rūstus ontologinis meno kūrinio turinys, Mickūno padavėjas – iškylančio estetinio įvykio visavertė dalyvė. Ji – ne tik Algio dialogo partnerė, ji guviai laksto ir žaviai čiauška įkvėpdama seno filosofo aplinkai gyvybės. Ji yra tai, kas atitinka ryto gamtos pulsavimą ir žaižaravimą. Maža to, ją reikia netgi sustabdyti ir pasodinti šalia, kad galima būtų kai ką parodyti. Čia iškyla sena Herakleito dilema: jei viskas, taip pat ir mes, nuolat teka ir mainosi, kaip galima ką nors pažinti? Tačiau Algio sėdėjimas kavinėje kiekvieną rytą, tarp kelionių stabtelėjus Kaune, yra tas ritualas, kuris leidžia ne tik pamatyti pasaulio pulsavimą, bet ir parodyti tai šokinėjančiai aplink jį paneli.

Vis dėlto Algio mokymas yra ir jo mokymasis: gyvybe žaižaruojanti panelė, tiksliau, jos nebuvimas vieną rytą atvėrė senam filosofui akis. Niekam taip nereikia stabtelti kaip pačiam filosofui, kurio judėjimo mastą išduoda paskutiniame sakinyje minimas džen. Paskutinis sakiny yra ne tik apie Algio patirtį, jam mokantis džen meistrystės tolimoje Japonijoje, bet ir apie skaudų įvykį Korėjoje, kai jis, amerikiečių karys, buvo pašautas ir atsibudo Japonijoje. Jo pabudimas Japonijos lignoninėje – dar vienas ryto motyvas. Tuomet jis atgimė naujam gyvenimui, kuriame kaskart turime atsikovoti mums atsiveriantį pasaulį. Ar filosofas – pastovumo karys pulsuojančioje tėkmėje? Vis dėlto pastovumas ir tėkmė (tai Mickūno terminai) – neatsiejami, kaip jaunystė ir senatvė, mokymas ir mokymasis. Tai žaižaruojančio aplink mus pasaulio ir su mumis jame plotmės, kurias rodome vienas kitam dalindamiesi tuo.

PLŪDURIAVIMAS IR PASAULIO IŠJUDINIMAS

Kita citata, kaip ir kitos, – taip pat iš knygos *Kūrybos komunikacija*. Priminsiu, kad tai – Mickūno paskaitos, skaitytos magistrantams. Viena, girdime Algio gyvą bylojimą. Kita, šis bylojimas turėjo būti paverstas tekstu – tai mano, Algio mokinio, brokdarystė. Vis dėlto tekstas, tikiuosi, dar vis skamba Algio balsu ir kai ką mums sako. Pirmiausia krenta į akis tai, kad Algis elgiasi visiškai priešingai, nei rekomenduoja autoritetingi edukologijos specialistai, kurie primygtinai pataria nesidalinti asmenine patirtimi – apsiriboti faktais ir tyrimų rezultatų skaičiais. Tiesą sakant, visos pateiktos citatos – apie asmeninę patirtį, kuri, pasak Algio, yra kur kas vertingesnė nei kažkokie skaičiai ar gautos koreliacijos. Tai ypač pasakytina samprotaujant apie komunikaciją, kur, matėme, svarbus dalijimosi veiksmas (ir įvykis). Šįkart Algis pasakoja apie savo pomėgį naktimis plūduriuoti vandenyne ar ežere.

Naktimis mėgstu gulėti plūduriuodamas ant vandenyno ar ežero vandens, kur bangos iškelia kelionei į nežinią. Tai smagu. Taigi energija nėra baigtinis kiekis. Ją „pasisemiu“ iš to, ką darau, ir iš kitų, juos išjudinu – tada mes visi judame. Gyvybė yra perteklius. Mes gyvename pertekliuje. Todėl galime kurti liedami jį – esame gyvybingi, aistringi, kūrybingi. Kitaip gyventume vien valgydami ir miegodami (Mickūnas ir Kačerauskas 2020: 290).

Kaip minėta, vanduo, kuris nurodo tėkmę, Algiui yra svarbus elementas. Čia vertėtų sakyti *archė*, pradas. Prie to dar grįšime kitose citatose. Vanduo ne tik rodo kaitą ir užtikrina gyvybę, jis neša į nežinią ir teikia neužtikrintumą. Algis mini nežinią, į kurią keliaujame nešami

bangų – mes tik plūduriuojame. Čia vėl susiduriame su kontrastu. Šį kartą tai gulėjimo ir judėjimo priešprieša. Algis mini savo nuolatinį darymą ir judėjimą, tačiau retsykiais jis atsigula ant vandens. Neatsitiktinai jis tai daro naktį, poilsio metu. Vandenyje jis taip pat ilsisi nejudėdamas, t. y. plūduriuoja atsiduodamas vandens srovėms, bet tik tam, kad pasisemtų energijos iš šio stichijos pertekliaus. Mūsų kūrybingumas ir aistringumas yra šio perteklinio gamtos gyvybingumo aspektai. Plūduriuodami mes gauname su kaupu iš aplink srovenančio kosmo, tada visa tai be atodairos išliejame dalindamiesi su kitais. Ar ne tą patį byloja Algis dažnai minimos Khadžura-ho šventyklos erotinės figūros, kurios aistringai santykiauja viena su kita peržengdamos rūšines skirtis? Turime atsiųduoti kosmui, kad savo sumanymais apvaisintume savo besikeičiančią aplinką. Tai – kosminė komunikacija, dalijimasis gyvybiniu pertekliumi.

Kitame pasaže minimas Johnas Murphy'is. Su šiuo garbiu komunikacijos profesoriumi bendravau Vilniuje. Vis dėlto Mickūnas jį „parodo“ kitokį – patrakėlį studentą, paskatinusį Algį, savo mokytoją, drauge nuvažiuoti į Amerikos sociologų konferenciją.

Šiuo metu Johnas Murphy'is – žymus sociologas, Majamio universiteto Floridoje profesorius. Būdamas mano studentas, ateina pas mane ir sako: „Papa, turime nuvažiuoti į Amerikos sociologijos asociacijos konferenciją. Ar gali važiuoti su mumis?“ Sakau: „Galiu.“ Visada remiu studentus, jeigu važiuojame į konferencijas. Nuvažiuojame, o ten – didžiulis viešbutis, kuriame susirinkę sociologijos galiūnai.

Penktadienį iš ryto įvažiuojame į garažą viešbučio apačioje. Pasiimame bilietą, pastatome savo džipą, kurio galinės durys atsilenkia. Tada nueiname į konferenciją, viešbutyje nesiregistruojame, nes brangiai kainuoja. Vakare sulendame į džipą ir pernakvojame iškišę pro galą kojas. Viešbutis prašmatnus, vakare susirenka fraukuoti vyrai, pasipuošusios damos, drauge – akademikai. Automobilio laikymas garaže kainuoja dvidešimt dolerių per parą. Atvažiuojame penktadienį devintą valandą, išvažiuojame sekmadienį vienuoliktą. Tarnautojas pažiūri į mūsų bilietą. Sakom, po velnių, bus šešiasdešimt dolerių. Tačiau tarnautojas pamanė, kad buvome tik dvi valandas. Jis sako: „Du doleriai.“ Johnas padavė tris dolerius – grąžą pasilaikyk. Kaip sakoma, dėjom į padus. Nuotaikingas gyvenimas (Mickūnas ir Kačerauskas 2020: 245–246).

Atrodo, šis pasažas apie nieką daugiau, išskyrus patirtą nuotyki prieš daugelį metų. Iš jo nesužinome, kokio buvo amžiaus Algis, tik žinome, kad jo mokinys, kuris dabar perkopęs per penkiasdešimt, buvo studentiško amžiaus. Tai gi Algis pasakoja apie trisdešimties metų senumo įvyki. Tikėtina, kad Algis buvo dabartinio Johno amžiaus. Drauge tai yra kito Algio mokinio dabartinis amžius. Čia susiduriame su laiko intervalu, kuris prilygsta vienos kartos laikui, kai mokinys tampa mokytoju. Tiesą sakant, pasaže nėra jokio atstumo tarp mokinio ir mokytojo. Slenkstis yra ne tarp mokinio ir mokytojo, kurie yra kelionės bendražygiai, „gyvenantys“ viename džipe, o tarp „mūsų“ ir „jų“. Vienoje pusėje yra tie „mes“, nakvojantys džipe ir spaudžiantys kiekvieną dolerį, kitoje – garbūs akademikai, besimėgaujantys viešbučio prabanga ir valdantys mokslo mokyklą.

Ši primena tvirtovę su aukštomis sienomis, kurios atriboja nuo visokių neišmanėlių, klajūnų ir benamių. Tie, kurie ištikimai tarnaus mokyklos šulams, bus pamaloninti viešbučio prabanga. Tačiau Algis su bendražygiu atkeliauja čia ne tam, kad kažkam tarnautų ar įsiteiktų. Jie atkeliauja, kad sužinotų kai ką nauja (tarkim, apie įtvirtinimus) ir kad sukeltų skandalą, o tada dėtų į padus. Kiekvienai mokslo mokyklai gyvybiškai reikalingas skandalas, kad atsinaujintų, permąstytų savo pagrindus ir galiausiai išgyventų. Kaip pažymėjo Thomas Kuhnas (2003), geriausiai tai atlieka jaunuoliai arba kitų mokyklų atstovai, t. y. klajūnai, atsibastę iš kitur. Todėl tai kelionių pasažas, su Kerouaco (2016) romanu priskirtinas tam pačiam žanrui. Mūsų gyvenimas su mokslinė veikla yra kelionė, kupina pavojų, bet ir linksmybių. Pasak Algio, „nuotaikingas gyvenimas“.

Prieš pereidami prie paskutinio pasąžo, kuris taip pat apie kelionę, dar kiek stabtelkime. Po „Me too“ skandalų, kurie neaplenkė ir akademinės sferos, aukštojo mokslo politikai įvairiose šalyse suskubo rengti nurodymus ir instrukcijas, draudžiančias dėstytojams be liudininkų pasilikti vienoje patalpoje su studentais. Esą grubiausias „etikos“ pažeidimas – leisti laiką su studentais po paskaitų neformalioje aplinkoje, kurioje padidėja abipusės rizikos. Algis mums rodo visiškai kitoki pavyzdį. Keliaukime su studentais, nakvokime viename džipe, apžiūrėkime mokyklą „įtvirtinimus“, tik tuomet kažką išmokysime ir išmoksime. Suprantama, tai susiję su daugybe pavojų, rizikų ir skandalų, bet drauge teikia „nuotaikingą gyvenimą“. Anot Algio, kitaip gyventi neapsimoka.

Paskutinė citata – taip pat apie kelionę. Šįkart apie paskutinę kelionę.

Kai nutarsiu, kad jau užtenka, nusisamdysiu valtį ir lauksiu uragano, tada bus paskutinė galinga kova, aistringa, intensyvi, o tada dingsiu. Nelauksiu sėdėdamas ant kranto, kada numirsiu. Vis tiek numirsiu, todėl galima kitokia etika, pakeičiant Sokrato teiginį. Išmintingasis Sokratas teigė, kada neverta gyventi neapsvarstyto gyvenimo. Truputį pakeiskime ir gausime: negyventas gyvenimas nevertas svarstymo. Nesvarstau gyvenimo, kurio negyvenau. Pirma reikia pagyventi, tada svarstyti (Mickūnas ir Kačerauskas 2020: 240–241).

Pasažas prasideda dramatiškai. Čia vėl susiduriame su vandens stichija. Algis renkasi audringą jūrą savo paskutinei kelionei. Tiesą sakant, šios akimirkos įtemptai laukėme nuo pat pirmojo pasažo, kuriame iškilo seno filosofo figūra. Neatsitiktinai tame pačiame pasaže iškyla ir Sokrato figūra. Kaip žinoma, Sokratas pasirinko mirtį vietoj draugų siūlomo pabėgimo (vėl kelionės motyvas),

nes tai prieštarautų jo mokymui dalyvauti savo demokratiniame polyje paklūstant jo įstatymams.

Be Sokrato, čia krenta į akis dar kelios analogijos. Pirmiausia tai Martinas Ideinas, Jacko Londono romano (2000) herojus, nugyvenęs intensyvią gyvenimą, o paskutinei kelionei pasirinkęs galinėjimąsi su vandenynu. Be to, vandenynas Algiui buvo ta stichija, kuri jam, dvidešimtmečiui, atvėrė naują gyvenimą už Atlanto po sukrėtimų Europoje. Su vandens stichija atsivėrė naujas pasaulis su naujomis galimybėmis atsikovoti tai, kas buvo prarasta Europoje. Vėliau Algis dar sykį kirto vandenyną siekdamas filosofijos, tiksliau, fenomenologijos žinių ir patirčių Vokietijoje. Taigi vandens stichija Algiui atvėrė pradžią, o dabar – pabaigą. Tiesą sakant, tai – riktas. Tekantis vanduo negali būti jokia pabaiga, jis liudija pasaulio judrumą ir gyvybingumą mums judant jame. Tai – dalijimasis: savo veikla išjudindami pasaulį verčiame jį suktis, o tai paskatina veikti kitus.

IŠVADOS: MICKŪNO LAIMĖS PRINCIPAI

Po šių Mickūno filosofijos „grėžinių“ galime apibendrinti jo laimės principus. Tai (1) dalijimasis ir dalyvavimas; (2) atvirumas pasauliui, „plūduriavimas“ jame; (3) judėjimas ir išjudinimas; (4) šėlas džiaugiantis gyvenimu; (5) kova gyvenant gyvenimą – samprotavimai paskui. Atrodo, čia prašampa visos Aristotelio ir Epikūro nuostatos. Vis dėlto dora slypi pirmame principo, o išmintis – antrame. Gyvybinių poreikių tenkinimas ir tikri draugai pasitraukia į antrą planą, jie čia neminimi kaip antraeiliai, kylantys iš ki-

tų (ypač pirmųjų dviejų). Kūrybingumas taip pat kyla iš kitų principų (ypač trečio ir ketvirto), o drąsa mirties atžvilgiu – penktojo aspektas. Vis dėlto šie Mickūno penki laimės principai rodo jo pirmenybes renkantis tai, kas svarbiausia, t. y. pirmą gyvenimo planą.

Pabaigoje – apie šių penkių principų šaltinius. Jie drauge tolimi ir artimi. Tai fenomenologija, dzenas ir kultūrų pakraščiai. Fenomenologijos tėvai Husserlis ir Heideggeris išskeldami atvirumo pasauliui, sąmonės intencionalumo ir

sugrįžimo prie daiktų idėjas nenumanė sąsajų su Rytų mąstytojų praktikomis, kaip antai džen. Tiesa, Heideggeris domėjosi Japonijos mąstymu ieškodamas erdvės savo būties ontologijai, braškančiai per kalbos siūles (Heidegger 1992).

Literatūra

Aristotelis. 1990. „Nikomacho etika“. *Rinkiniai raštai*. Vertė J. Dumčius. Vilnius: Mintis, 61–273.

Asakavičiūtė V., Valatka V. 2020. Martin Buber's dialogical communication: Life as an existential dialogue, *Filosofija. Sociologija* 31 (1): 51–60.

Craig R. T. 1999. Communication theory as a field, *Communication Theory* 9 (2): 119–161.

Epikūras. 2000. *Apie laimę*. Kaunas: Vada.

Habermas J. 2002. *Modernybės filosofinis diskursas*. Vertė A. Tekorius. Vilnius: Alma littera.

Heidegger M. 1992. „Iš japono ir klausinėjančiojo pašnekėsio apie kalbą“. *Rinkiniai raštai*. Vertė A. Šliogeris. Vilnius: Mintis, 363–408.

Heidegger M. 2014. *Būtis ir laikas*. Vertė T. Kačerauskas. Vilnius: Technika.

Husserl E. 2008. *Logische Untersuchungen*. Berlin: Akademie Verlag.

Kačerauskas T. 2017. *Kūrybos visuomenė*. Vilnius: Technika.

Kačerauskas T., Mickūnas A. 2020. *In between communication through one hundred questions*. Cham: Springer.

Kačerauskas T., Mickūnas A. 2021. *Tarp komunikacijos teorijų: šimtas klausimų*. Vilnius: Technika.

Kerouac J. 2016. *Kelyje*. Vertė I. Balčiūnienė. Vilnius: Jotema.

Vis dėlto Mickūno atvejis kitoks. Jis ne tik pabuvoja Japonijoje ir daugelyje kitų kraštų ir pakraščiu, jis išbando džen praktikas, o tapęs meistru nenustoja judėti ir judinti plūduriuodamas pasaulyje, kuriuo dalijasi su mumis.

Kuhn T. S. 2003. *Mokslo revoliucijų struktūra*. Vertė R. Rybelienė. Vilnius: Pradai.

London J. 2020. *Martinas Idenas*. Vertė S. Lomsargytė-Pukienė. Vilnius: Alma littera.

Mickūnas A. 2018. Polycentric creative communication: The dispositive, *Creativity Studies* 11 (2): 311–325.

Mickūnas A. 2022. Modern Postmodernity and Discursive Power: Part I, *Filosofija. Sociologija* 33 (3): 261–268.

Mickūnas A., Kačerauskas T. 2020. *Kūrybos komunikacija*. Vilnius: Technika.

Satsiulis N. 2022. Good will and spontaneity in communication, *Filosofija. Sociologija* 33 (1): 14–21.

Stasiulis N. 2021. Visuality 2021: Media and communication, *Filosofija. Sociologija* 32 (3): 277–287.

Šliogeris A. 2017. *Daiktas ir menas: du meno kūrinio ontologijos etidai*. Vilnius: Margi raštai.

Trimakas P. 2021. In between the lines of communication and philosophy, *Filosofija. Sociologija* 32 (3): 288–291.

Vasiliauskaitė N. 2022. I do believe in science, *Filosofija. Sociologija* 33 (3): 191–196.

Vėželis T. 2022. Politiskumas, ideologija ir žodžio laisvė ontologinėje globalaus pasaulio būklėje, *Filosofija. Sociologija* 33 (3): 332–348.

Nuorodos

- 1 Straipsnis parengtas pagal pranešimą „Ar Algis Mickūnas – laimingiausias filosofas?“, skaitytą tarptautinėje konferencijoje „Mito ir logos kryžkelės“ 2022 02 22 Vilniaus universitete.
- 2 Čia paminėtini tekstai: Mickūnas 2018; Mickūnas 2022. Pastaruoju metu Mickūno filosofijos įvairūs aspektai nagrinėti šiuose straipsniuose: Asakavičiūtė ir Valatka 2018; Stasiulis 2021; Trimakas 2021; Stasiulis 2022; Vasiliauskaitė 2022; Vėželis 2022.

- 3 Prisipažįstu, tai – ir mano nuodėmė (Heidegger 2014).
- 4 Craigo (1999) teigimu, yra bent septynios komunikacijos mokyklos (tradicijos), kurių atstovai nekomunikuoja vieni su kitais.
- 5 Iškeltas Husserlio (2008) ir plėtotas Heideggerio (2014).
- 6 Plg. Habermas (2002).